

COMPETENTIEPROFIEL TAALONTWIKKELENDE DOCENT PROFIEL MET VOORBEELDEN

COMPETENTIEPROFIEL

TAALONTWIKKELENDE DOCENT

De taalontwikkelaar (TOD) werkt doelgericht toe naar het taalniveau dat van een afgestudeerde verwacht wordt. Hiervoor richt hij zijn onderwijs zo in, dat studenten tegelijkertijd werken aan een vakinhoudelijke, een cognitieve en een talige ontwikkeling, ongeacht de fase van de opleiding. Hij biedt hiervoor contextrijk en taalrijk onderwijs dat aansluit bij het niveau en de voorkennis van de student en zet effectieve werkvormen en instrumenten in ter bevordering van de taal- en denkontwikkeling van de student.

Kerntaken

De taalontwikkelaar doet:

- sluit in zijn lessen aan bij het taalniveau van de student;
- signaleert talige complexiteit in zijn onderwijs en anticipeert daarop door zowel *horizontale* als *verticale differentiatie**;
- draagt bij aan het taal- en denkproces;
- neemt deel aan intercollegiale afstemming over de interpretatie van de uitwerking van talige taken.

Basiskwalificaties

De taalontwikkelaar doet:

- heeft een lerarenopleiding of BDB afgerond;
- heeft kennis van het talige instroomniveau van de student;
- is gericht op zijn eigen ontwikkeling als TOD en is bereid daarin te investeren;
- is bereid kritisch naar zichzelf en zijn onderwijs te kijken;
- voelt zich mede verantwoordelijk voor taalontwikkeling van studenten.

Gedragsindicatoren

De taalontwikkelaar doet:

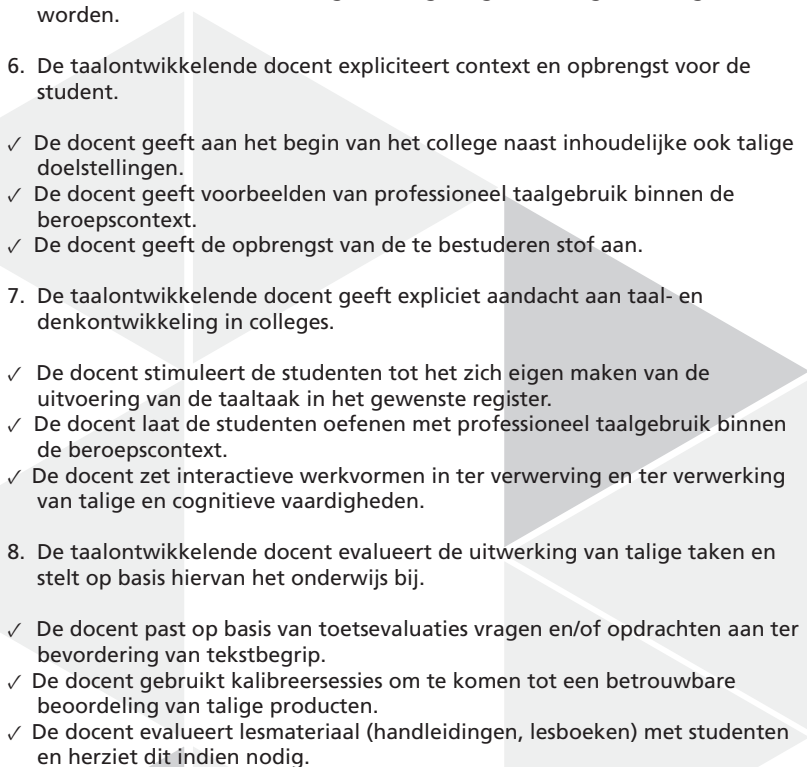
1. houdt in zijn lesmateriaal- en toetsontwikkeling rekening met het taalniveau dat van studenten verwacht mag worden in een bepaalde fase in de opleiding;
2. ontwikkelt uitdagende en betekenisvolle *talige taken* voor studenten, gericht op algemene, professionele en academische taalontwikkeling;
3. zet studenten aan tot reflectie en autonome taalontwikkeling;
4. hanteert verschillende vormen van feedback ten behoeve van taalontwikkeling;
5. geeft relevantie van talige taken aan voor opleiding en werkveld en *transfereert horizontaal en verticaal*;
6. expliciteert context en opbrengst voor de student;
7. geeft expliciet aandacht aan taal- en denkontwikkeling in colleges;
8. evalueert de uitwerking van talige taken en stelt op basis hiervan het onderwijs bij.

* De gecursiveerde termen zijn toegelicht op de laatste pagina.

VOORBEELDEN BIJ DE GEDRAGSINDICATOREN

De volgende voorbeelden zijn slechts indicatief. Ze dienen om een beeld te schetsen van mogelijke interventies binnen de gedragsindicator. Ze zijn nadrukkelijk niet bedoeld om als afvinklijst te fungeren.

1. De taalontwikkende docent houdt in zijn les- en materiaalontwikkeling rekening met het taalniveau dat van studenten verwacht mag worden in een bepaalde fase in de opleiding.
 - ✓ De docent selecteert in de propedeutische fase leesteksten die niet veel moeilijker zijn dan de teksten uit de vooropleiding.
 - ✓ Bij moeilijke teksten biedt de docent handvatten bij het lezen en verwerken van de leestekst, bijvoorbeeld door verwerkingsvragen en/of woordenlijsten.
 - ✓ De docent hanteert in de colleges een taalgebruik dat afgestemd is op de doelgroep.
2. De taalontwikkende docent ontwikkelt uitdagende en betekenisvolle talige taken voor studenten gericht op algemene, professionele en academische taalontwikkeling.
 - ✓ De taken bevatten expliciete instructie op talige onderdelen.
 - ✓ De taken zijn exemplarisch voor het werkveld, zowel op vorm, als inhoud, als taalgebruik.
 - ✓ De taken dagen studenten uit tot het hanteren van professionele of academische taal.
3. De taalontwikkende docent zet studenten aan tot reflectie en autonome taalontwikkeling.
 - ✓ De taken en opdrachten die gegeven worden laten studenten het belang inzien van een goede professionele en/of academische taalvaardigheid.
 - ✓ De docent stelt expliciet vragen over het taalontwikkelingsproces.
 - ✓ De docent motiveert studenten om het belang van een goede taalvaardigheid zelf ook te onderschrijven.
4. De taalontwikkende docent hanteert verschillende vormen van feedback ten behoeve van taalontwikkeling.
 - ✓ De docent geeft feedback op talige elementen in de taalproducten van de student.
 - ✓ De docent verbetert foutieve mondelinge uitingen van studenten.
 - ✓ De docent bespreekt efficiënte leestechieken.

-
5. De taalontwikkende docent geeft relevantie van talige taken aan voor opleiding en werkveld en transfereert horizontaal en verticaal.
 - ✓ De docent verwijst naar aangeleerde *genres*, waarmee ervaring is opgedaan in voorgaande jaren of in colleges die parallel lopen.
 - ✓ De docent verwijst naar geoefende vaardigheden, opgedaan in voorgaande jaren of in colleges die parallel lopen.
 - ✓ De docent vermeldt het belang van hetgeen geleerd of geoefend gaat worden.

 6. De taalontwikkende docent expliciteert context en opbrengst voor de student.
 - ✓ De docent geeft aan het begin van het college naast inhoudelijke ook talige doelstellingen.
 - ✓ De docent geeft voorbeelden van professioneel taalgebruik binnen de beroepscontext.
 - ✓ De docent geeft de opbrengst van de te bestuderen stof aan.

 7. De taalontwikkende docent geeft expliciet aandacht aan taal- en denkontwikkeling in colleges.
 - ✓ De docent stimuleert de studenten tot het zich eigen maken van de uitvoering van de taalkaak in het gewenste register.
 - ✓ De docent laat de studenten oefenen met professioneel taalgebruik binnen de beroepscontext.
 - ✓ De docent zet interactieve werkvormen in ter verwerving en ter verwerking van talige en cognitieve vaardigheden.

 8. De taalontwikkende docent evalueert de uitwerking van talige taken en stelt op basis hiervan het onderwijs bij.
 - ✓ De docent past op basis van toetsevaluaties vragen en/of opdrachten aan ter bevordering van tekstbegrip.
 - ✓ De docent gebruikt kalibreersessies om te komen tot een betrouwbare beoordeling van talige producten.
 - ✓ De docent evalueert lesmateriaal (handleidingen, lesboeken) met studenten en herzielt dit indien nodig.

TOELICHTING OP DE TERMINOLOGIE

horizontale differentiatie	Een verschil in de begeleiding en ondersteuning van studenten afgestemd op taken en materiaal gedurende eenzelfde periode.
verticale differentiatie	Een afname van de begeleiding en instructie gedurende de opleiding: meer begeleiding, uitgebreidere instructie en handvatten of woordverklaringen in het begin van de opleiding en een afname hiervan in de hierop volgende jaren.
talige taken	Realistische taken binnen een zo authentiek mogelijke context, die moet leiden tot een concreet resultaat of product, waarbij taal een belangrijk element is. Voorbeelden van talige taken zijn: het schrijven van een adviesrapport, het voeren van een anamnesegegesprek of het luisteren naar instructies.
horizontale transfer	Opgedane kennis en verworven vaardigheden in parallelle colleges of colleges uit dezelfde periode.
verticale transfer	Opgedane kennis en verworven vaardigheden in voorgaande jaren.
genres	Gesproken en geschreven teksten met hun eigen kenmerken betreffende opbouw, doel, publiek, logica, stijl en woordkeuze.

Bas van Eerd b.van.eerd@hva.nl
Marika Kwakman m.l.kwakman@hva.nl
m.m.v. Antoinette van Berkel

Hogeschool van Amsterdam
Studentenzaken

COMPETENTIEPROFIEL TAALONTWIKKELENDE DOCENT TOELICHTING

STUDENTENZAKEN

DE TAAONTWIKKELENDE DOCENT

TOELICHTING BIJ HET PROFIEL

Een goede taalbeheersing is belangrijk voor elke hbo-afgestudeerde. De taal die je kunt begrijpen en gebruiken is aan het eind van de studie meeromvattend dan aan het begin. Dat betekent dat elke student een groei in zijn taalvaardigheid moet doormaken. Veel van deze groei gaat vanzelf. Toch kan het onderwijs zowel impliciet als expliciet bijdragen aan deze taalontwikkeling. Het overgrote deel van de docenten in het hbo doet dat ook al, zij het onbewust.

Inleiding

Taalontwikkelen onderwijs (TOO) is onderwijs dat studenten kansen biedt om gedurende hun opleiding bij elk vak aan de ontwikkeling van hun taalvaardigheid te werken, omdat docenten zich

bewust zijn van de rol die taal speelt in hun vak, weten tegen welke talige moeilijkheden de studenten aan (kunnen) lopen en zowel impliciet als expliciet aandacht schenken aan taal en het taalleerproces. Dat hier behoefte aan is, blijkt uit het feit dat veel docenten teleurgesteld zijn in de taalvaardigheid van hun studenten. Bovendien blijkt dat veel studenten niet alleen bij de aanvang, maar ook tijdens de studie moeite hebben met taal. Dat geldt ook voor studenten die zonder deficiënties zijn gestart. Dat dit ten koste kan gaan van het verwerven en verwerken van de vakinhoud, behoeft geen uitleg. Vaak realiseren (vak)docenten zich nog niet helemaal welke belangrijke rol zij (kunnen) spelen in de taalontwikkeling van de studenten, door bewuste aandacht hieraan in hun didactiek en materiaal.

Juist bewuste keuzes in de inrichting van de opleiding en de gehanteerde didactiek van elke docent kunnen de taalontwikkeling van de student enorm stimuleren. Daarmee wordt het onderwijs effectiever voor de taalgroei die elke student moet doormaken, wat kan resulteren in een groter studiesucces.

Het profiel Taalontwikkellende docent draagt bij aan de bewustwording en het benutten van de kansen die er elke dag in elk college liggen. Het geeft handvatten voor docenten om hun eigen onderwijs aan te scherpen en op die manier constructief bij te dragen aan de essentiële taalontwikkeling van studenten.

Aanleiding

Het taalteam van Studentenzaken houdt zich al jaren bezig met taalbeleid. In 2012 startte dat met een door het CvB onderschreven contourennota als kader voor taalbeleid. Dit kader richtte zich impliciet al op taalontwikkellend onderwijs, maar was nogal breed geformuleerd: de focus lag voornamelijk op schriftelijke producten van de studenten en op een uniforme wijze voor het geven van feedback. In de loop van de tijd heeft er een verschuiving plaatsgevonden van 'de studenten doen het verkeerd' naar 'wat kunnen wij, docenten, daaraan doen?' Hierdoor kwam er steeds meer aandacht voor de rol die onderwijs kan of moet spelen in de brede taalvaardigheid van alle studenten om enerzijds afstudeerders naar het juiste niveau te brengen en anderzijds de studeerbaarheid te vergroten. Bij brede taalvaardigheid gaat het om de complexere competenties van taalvaardigheid, zoals grote hoeveelheden informatie kritisch en doelgericht beoordelen, verbanden leggen, structuur aanbrengen, inhoud verwoorden, conclusies trekken, betogen en presentaties houden.

Binnen de HvA begeleidt het taalteam nu al jaren docenten uit verschillende opleidingen bij het maken van (taal)didactische keuzes voor het curriculum, de toetsing en de colleges. Het team merkte op enig moment dat de manier waarop deze begeleiding en ondersteuning plaatsvond, enigszins afhankelijk was van de begeleider. Wat startte met **product**georiënteerde begeleiding (bijvoorbeeld het aanpassen van een opdracht) werd langzaam meer **proces**-georiënteerde begeleiding (bijvoorbeeld het vaststellen van de vaardigheden die de docent nodig heeft voor het formuleren van een goede opdracht). Hiermee verschoof de focus meer richting de handelingsbekwaamheid van de docent.

Om de kwaliteit van de begeleiding en de consistentie van de dienstverlening te waarborgen, is de keuze gemaakt om een format op te stellen dat als uitgangspunt voor de begeleiding zou dienen. De centrale vraag achter dit format was wat iemand maakte tot een allround taalontwikkellende docent. Het format heeft uiteindelijk geleid tot dit profiel.

Een taalontwikkellende docent ziet in zijn onderwijspraktijk de kansen voor zijn studenten, om te werken aan de ontwikkeling van hun taalvaardigheid en benut deze.

Totstandkoming

De totstandkoming van het profiel is een langdurig proces geweest. Allereerst zijn alle begeleiders van het taalteam in een brainstormsessie bezig geweest hun ervaringen op te tekenen.

Daarna zijn diverse checklists voor taalontwikkelen onderwijs en taalgerichte didactiek geanalyseerd, wat resulteerde in een enorme lijst van acties die een taalontwikkelen docent kan uitvoeren. Een dergelijke lijst is echter niet werkbaar; zo zou een checklist van meer dan 120 items ontstaan.

Daarom hebben we alle algemeen-didactische items verwijderd en de resterende items gegroepeerd. Met een expert op het gebied van assessments hebben we deze items omgezet naar indicatoren. Deze eerste versie van het profiel is vervolgens binnen en buiten de HvA door docenten en experts van feedback voorzien en op basis van deze feedback aangescherpt tot de versie die er nu ligt.

Deze versie is klaar voor gebruik in de praktijk, maar zal op basis van ervaringen uit die praktijk eventueel nog worden aangepast.

Gebruik

Het profiel geeft antwoord op de vraag wanneer je een taalontwikkelen docent bent. Elke gedragsindicator is hierbij belangrijk: een taalontwikkelen docent voldoet aan alle indicatoren.

Dit profiel kan een hulpmiddel zijn om te bepalen hoe taalontwikkelen de lessen zijn en waaraan nog gewerkt kan worden. Uiteraard kan het profiel ook ingezet worden voor bij- en op nascholing.

Opbouw profiel

Het profiel is ingedeeld in drie onderdelen:

- ▶ **Kerntaken:** Wat doet een taalontwikkelen docent?
- ▶ **Basiskwalificaties:** Welke voorwaarden zijn er om taalontwikkelen docent te worden?
- ▶ **Gedragsindicatoren:** Welk concreet en observeerbaar gedrag, voortvloeiend uit de kerntaken, laat de taalontwikkelen docent zien?

Meer informatie

Meer weten over: taalbeleid, taalontwikkelen onderwijs, de MOOC schrijfvaardigheid of de taalwinkel? Kijk op hva.nl/taal-studentenzaken.